

2.Bölüm

SALGIN PSİKOLOJİSİNDE KÜLTÜR VE DİN

Beyza ERDOĞAN AKTÜRK¹

Eda ASLAN²

GİRİŞ

Aşırı stres, kültürden bağımsız olarak aynı etkiyi gösterse bile, farklı kültür veya dinden kişiler tam olarak aynı şekilde mi tepki verir? Kültürel inanç sistemleri, stres oluşturan travmatik yaşantıların bilişsel değerlendirilmesi ve yorumlanmasında algısal filtreler olarak işlev görür mü? Kültür, bir olayı nasıl “felaket” olarak görür, ve travma sonrası sağlıklı uyum biçimlerini kolaylaştırmak için hangi yöntemleri kullanır? Bu travmaya karşı kültür ne tür varsayımsal inançlar getirir? Bir kültürde, bireysel ve kitlesel felaketler arasında farklar var mı? İşte tüm bu sorular toplumsal bir felaketi ve onun bireylerde sebep olduğu psikolojik tepkileri kavramak için gerekli anahtarlardan birini; “kültür-psikoloji etkileşiminin” önemini vurgular.¹

Smith, Lin ve Mendoza'nın yaptığı bir araştırmaya göre genel olarak insanlar deneyimlerinden bir anlam çıkarmaya ve bunları açıklamaya doğal olarak ihtiyaç duyar. Bu durum, özellikle acı çektiklerinde ve bir hastalığa yakalandıklarında geçerlidir. Bu anlam arayışı sürecinde, kültürel ve dini olarak şekillenmiş olan inançlar, hastalıkla ilgili açıklamanın ve tedavi planının hasta için anlamlı olup olmayacağının belirlenmesinde hayati bir rol oynar. Tıbbi antropolojide çok sayıda çalışma, modern batı tıbbıyla tanıştıktan sonra bile halen yerli sağlık

¹ Arş. Gör. Dr., Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi Psikiyatri AD., beyzaerdogan128@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri AD., easlan@mersin.edu.tr

da yaygın olarak bulunan ve internette kolayca satılan yüksek doz vitamin veya bitkisel takviyelerden oluşan ilaçlar bağışıklık sistemlerini güçlendireceği umuduyla yüksek dozlarda alınabilirler⁵³. Mantar, bitki ekstraktları veya hayvanların organlarının özütlerinin defalarca seyreltilmesiyle elde edilen “homeopatik” ilaçların içerisinde neredeyse hiç etken madde kalmadığı ve işe yaraması için hiçbir neden veya kanıt olmadığı bilinmektedir⁵⁵. Peki insanları şüpheli veya açıkça sahte tedaviler aramaya motive eden nedir? İmitasyon/taklit, sürüye uyma, çaresizlik/her şeyi göze alma, ve otorite figürlerine inanma eğilimi gibi çeşitli faktörlerin bu motivasyonda rol alıyor olması muhtemeldir^{51,46}.

SONUÇ

Salgın hastalıklar gibi ciddi bir sağlık tehdidi toplumun geneline yayıldığına, etkili ilaç tedavisi veya koruyucu aşılar bulunana kadar insanların kendilerini veya sevdiklerini korumak için etkinliği kanıtlanmamış ve kültürel olarak geçmişten aktarılan veya halk arasında yeni ortaya atılan bazı alternatif tedavi iddialarına sıcak bakmaları muhtemeldir. Etkililiği ve yan etki güvenliği ispatlanmamış bu yöntemlerin salgınlarda koruyucu olmaları bir yana pek çok olumsuz sonuca da yol açabileceği akıldan tutulmalıdır.

KAYNAKLAR

1. Marsella A, Wong PTP, Wong LCJ, vd. (2007). International and Cultural Psychology Series: Cross Cultural Assessment of Psychological Trauma and PTSD. Wilson JP, Tang CS, (Ed.). New York: Springer Science Business Media, LLC.
2. Smith M, Lin K-M, Mendoza R. (1993). “Nonbiological” issues affecting psychopharmacotherapy: Cultural considerations. In K.-M. Lin REP (Ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association.
3. Scheidel W. (2017). *The great leveler: violence and the history of inequality from the Stone Age to the twenty-first century* (The Princeton Economic History of the Western World). Princeton University Press.
4. Derin Tarih. (2020). İSLAM TOPLUMU SALGIN HASTALIK VE AFETLERLE NASIL MÜCADELE ETMİŞTİ? (<https://www.derintarih.com/dosya/islam-toplumu-salgin-hastalik-ve-afetlerle-nasil-mucadele-etmisti/>). Erişim: Mayıs 15, 2020.)
5. Muhammed b. Cerir et-Taberî. (923). *TÂRİHU’L-ÜMEM ve’l-MÜLÜK*. (<https://islamansiklopedisi.org.tr/tarihul-umem-vel-muluk>). Erişim: Mayıs 17, 2020).
6. TDV İslâm Ansiklopedisi. *TÂUN*. (<https://islamansiklopedisi.org.tr/taun>). Erişim Mayıs 17, 2020).
7. İbn Kesîr. *el-BİDÂYE ve’n-NİHÂYE*. (1373).
8. Huremovic D, ed. (2019). *Psychiatry of Pandemics A Mental Health Response to Infection Outbreak*. Manhasset, NY: Springer Nature Switzerland AG.
9. Sabbatani S, Manfredi R, Fiorino S. [The Justinian plague (part one)]. *Le Infez Med*. 2012; 20(2), 125–139.

10. Sabbatani S, Manfredi R, Fiorino S. [The Justinian plague (part two). Influence of the epidemic on the rise of the Islamic Empire]. *Le Infez Med.* 2012; 20 (3), 217–232.
11. Krafft-Ebing R von. (1899). *Zur Geschichte der Pest in Wien, 1349-1898 (German Edition)*. University of California Libraries.
12. Akın L. Tarihte Görülen Bulaşıcı Hastalık Salgınlarından Alınan Dersler. (<http://www.halk-sagligi.hacettepe.edu.tr/duyurular/tarihtekibulasicihastaliklar.pdf>). Erişim: Mayıs 25, 2021).
13. Gökhan İ. El Eşref Barsbay Döneminde Memlük Devlet’nde Salgın Hastalıklar ve İktisadi Buhranlar (1422-1438). *Tar İncelemeleri Derg.* 2008; 23 (1), 91–136.
14. Baybag T. “Veba-Hümanizm-Ölüm” sanatı ve sanatçıları nasıl etkiledi. (https://www.academia.edu/24532405/_Veba-Hümanizm-Ölüm_sanatı_ve_sanatçıları_nasıl_etkiledi._Bir_de_neme_yazısı). Erişim Mayıs 18, 2020).
15. Gottfried R. S. (1985). *The black death : natural and human disaster in medieval Europe*. New York: Free Press
16. Marshall L. Manipulating the Sacred: Image and Plague in Renaissance Italy. *Renaiss Q.* 1994; 47 (3), 485–532. doi:10.2307/2863019
17. Vikipedi. Veba doktoru. (https://tr.wikipedia.org/wiki/Veba_doktoru). Erişim Mayıs 25, 2021).
18. Boccaccio G. (1348). *Decameron*.
19. Hajar R. The Air of History (Part II) Medicine in the Middle Ages. *Hear Views.* 2012; 13 (4), 62. doi:10.4103/1995-705x.105744
20. Boeckl CM. Giorgio Vasari’s “San Rocco Altarpiece”: Tradition and Innovation in Plague Iconography. *Artibus Hist.* 2001; 22 (43), 29. doi:10.2307/1483649
21. Genç Ö. Kara Ölüm: 1348 Veba Salgını ve Orta Çağ Avrupasına Etkileri. *Tar Okulu.* 2011; (10), 123–150.
22. Daily Dose of Art. (2018). “The Pied Piper of Hamelin” by Augustin von Mörsperg. (<https://www.myddoa.com/pied-piper-of-hamelin-augustin-von-morsperg/>). Erişim Mayıs 22, 2021).
23. Sern TJ, Zauddin H. Affirmative religious response culture to HIV and AIDS: Understanding the public relations role of JAKIM in curbing the epidemic among young muslim couples in Malaysia. *Asian Soc Sci.* 2014; 10 (13), 8–16. doi:10.5539/ass.v10n13p8
24. Badri M, (1997). The AIDS crisis : an Islamic socio-cultural perspective. International Institute of Islamic Thought and Civilization (Kuala Lumpur M.)
25. Nelkin D. AIDS and the News Media. *Milbank Q.* 1991; 69 (2), 293. doi:10.2307/3350206
26. Hasnain M, Sinacore JM, Mensah EK, vd. Influence of religiosity on HIV risk behaviors in active injection drug users. *AIDS Care - Psychol Socio-Medical Asp AIDS/HIV.* 2005; 17 (7), 892–901. doi:10.1080/09540120500038280
27. Gray PB. HIV and Islam: Is HIV prevalence lower among Muslims? *Soc Sci Med.* 2004; 58 (9), 1751–1756. doi:10.1016/S0277-9536(03)00367-8
28. Relief Web (2010). The African Health Monitor - Special Issue: African Traditional Medicine - (<https://reliefweb.int/report/world/african-health-monitor-special-issue-african-traditional-medicine>). Erişim Mayıs 21, 2020)
29. Manguvo A, Mafuvadze B. The impact of traditional and religious practices on the spread of Ebola in West Africa: time for a strategic shift. *Pan Afr Med J.* 2015; 22 (Suppl 1), 9. doi:10.11694/pamj.supp.2015.22.1.6190
30. Hewlett BS, Hewlett BL (2008). *Ebola, culture, and politics : the anthropology of an emerging disease*. CA; Thomson Higher Education
31. Jones, J. (2011). Ebola, Emerging: The Limitations of Culturalist Discourses in Epidemiology. *The Columbia University Journal of Global Health*, 2011; 1(1), 1–6. <https://doi.org/10.7916/thejgh.v1i1.4924>

32. Matua GA, Wal DM Van Der. Living under the constant threat of ebola: A phenomenological study of survivors and family caregivers during an ebola outbreak. *Journal of Nursing Research*. 2015; 23 (3):217–224. doi:10.1097/jnr.0000000000000116
33. Pavlicevic M, Impey A. Deep listening: Towards an imaginative reframing of health and well-being practices in international development. *Arts & Health*. 2013; 5 (3):238–252. doi:10.1080/17533015.2013.827227
34. Hawkes J (2001). *The Fourth Pillar of Sustainability: Culture's Essential Role in Public Planning*. Common Ground Publishing Pty.
35. Faregh N, Kemo S, Tounkara A. Rethinking the role of culture in mental health after the Ebola epidemic. *Lancet Global Health Blog*. 2016; 212-214.
36. Tucci V, Moukaddam N, Meadows J vd. The forgotten plague: Psychiatric manifestations of ebola, zika, and emerging infectious diseases. *Journal of Global Infection Disease*. 2017; 9 (4):151–156. doi:10.4103/jgid.jgid_66_17
37. WHO (2015). Ebola response: What needs to happen in 2015. (<https://www.who.int/csr/disease/ebola/one-year-report/response-in-2015/en/>, Erişim Haziran 1, 2021)
38. BBC Travel (2020). What coronavirus reveals about the world's culture. (<http://www.bbc.com/travel/story/20200327-what-coronavirus-reveals-about-the-worlds-culture>. Erişim Mayıs 30, 2020)
39. Dailymotion Video (2020). İranda Corona virüsten korunmak için türbe demiri yalıyorlar (<https://www.dailymotion.com/video/x7sd90a>. Erişim Mayıs 22, 2021)
40. KRT (2020). Toplu cenaze namazı kıldırarak 60 kişiye koronavirüs bulaştıran imam ilk kez konuştu. (<http://www.krttv.com.tr/gundem/toplu-cenaze-namazi-kildirarak-60-kisiye-koronavirus-bulastiran-h34539.html>Erişim Mayıs 22, 2021).
41. Sabah (2020). Trabzon'da akılalmaz olay yaşandı! Üfürükçü kadın 136 kişiye corona virüs bulaştırdı! (<https://www.sabah.com.tr/yasam/2020/12/05/son-dakika-trabzonda-akilalmaz-olay-tek-basina-136-kisiyi-koronavirus-bulastirdi-ufurukcu-kadin?paging=3>. Erişim Mayıs 22, 2021)
42. Euronews (2020). Hindu din görevlisi, “tanrının Covid-19’u bitirmesi için” bir kişinin başını keserek “kurban” verdi. (<https://tr.euronews.com/2020/05/31/hindu-din-gorevlisi-tanr-n-n-covid-19-u-bitirmesi-icin-bir-kisinin-bas-n-keserek-kurban-ve>. Erişim Mayıs 22, 2021).
43. Birikim Yayınları (2020). Koronavirüs normalliği, viral izler ve dijital otoriterleşme - Nurhak Polat. (<https://www.birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-373-mayis-2020/10040/koronavirus-normalligi-viral-izler-ve-dijital-otoriterlesme/11779>. Erişim Haziran 1, 2020)
44. Euronews (2020). Korona günlerinde Ramazan: Din sosyologları nasıl değerlendiriyor? (<https://tr.euronews.com/2020/04/30/korona-gunlerinde-ramazan-din-sosyologlar-nas-l-degerlendiriyor>. Erişim Mayıs 30, 2020).
45. Ariely D.(2008). *Predictably irrational : the hidden forces that shape our decisions*. New York; HarperCollins.
46. Taylor S (2019). *The Psychology of Pandemics*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing; (sayfa 27-30)
47. Bristow NK. (2012). *American pandemic : the lost worlds of the 1918 influenza epidemic*. New York:Oxford University Press.
48. Petrovska B, Cekovska S. Extracts from the history and medical properties of garlic. *Pharmacognosy Review*. 2010 ;4 (7):106–110. doi:10.4103/0973-7847.65321
49. Simpson AWB. Quackery and Contract Law: The Case of the Carbolic Smoke Ball. *Journal of Legal Studies*.1985; 14:345–389. doi:10.2307/724433
50. Cheng C. To be paranoid is the standard? Panic responses to SARS outbreak in the Hong Kong special administrative region. *Asian Perspect*. 2004; 28 (1):67–98. doi:10.2307/42704444
51. Pettigrew E. (1983). *The silent enemy : Canada and the deadly flu of 1918*. Saskatoon, SK: Western Producer Prairie Books

52. Lapham's Quarterly, Arnold C (2018) "Eat More Onions!" (<https://www.laphamsquarterly.org/roundtable/eat-more-onions>. Published 2018. Erişim Mayıs 1, 2020).
53. Lee JD (2014). *An Epidemic of Rumors How Stories Shape Our Perceptions of Disease*. Boulder, CO: University Press of Colorado.
54. Evrensel (2020). Koronavirüs hakkında doğru bilinen yanlışlar: Tuzlu su, turşu, maske, kelle paça...(<https://www.evrensel.net/haber/399424/koronavirus-hakkinda-dogru-bilinen-yanlislar-tuzlu-su-tursu-maske-kelle-paca>. Erişim Mayıs 23, 2021).
55. Antonelli M, Donelli D. Reinterpreting homoeopathy in the light of placebo effects to manage patients who seek homoeopathic care: A systematic review. *Health Soc Care Community* 2019; 27 (4):824–847. doi:10.1111/hsc.12681